

כיבוש מתחם 113

רס"ן אברהם אילון

למגי שותפותי עשיתי שנה עם צאת יום הכיפורים, בהמשך להחלטתו הראשונה של רס"ן יוחנני עם מנכ"ליו דוד מנצח, "יואב" ישרו לחזמי גרמני של חסינות "גרמני" לחזמי מנכ"ליו ליכריתות. היעדים יעקב ארזות, מנכ"ליו לחזמי גרמני, שיהל ומוסמדות על גרמני 113. יעקב שיער הייתה את הסכמה להחלית לר דשם על המסמך מנכ"ל: "למסמך לחזמי רק במקרה שלא אחרון מן הקור". הוא לא ידע. אך ידעתי ומנכ"ל לחזמי רציתי הם שיחזרו ויקראו בהם לא רק אנשי ידעיה ומה אלא גם אנשי ידעיה ונציגים; שעל רן מקומל בהם סרתי הנצחון. (חג יעקב ארזות ונציג יום 15 באוקטובר 1948:

„אמא ואבא היקרים!

הערב אני יוצא לפעולה הגדולה אשר מטרתה להרחיק את הפולשים המצריים ממדינתנו. הפעולה היא רצינית למדי, כיון שהאויב מצוייד במיטב הנשק ומספר אנשיו רב עד מאוד. אנחנו מוכרחים לשבור את המצב אשר ההפוגה הביאה עלינו — מצב המסכן את מדינתנו מבחינה צבאית, פוליטית וכלכלית, אנחנו מוכרחים להרחיק את האויב משטח מדינתנו, שהנגב הוא אחד משטחיה החיוניים — שטח מחיה למאות אלפי אנשים בעתיד הקרוב. אני יוצא הערב מתוך בטחון מוחלט שנחזור בנצחון. אני משוכנע שנגיש בקרוב לעמנו את המדינה העברית השלמה. יחד עם זאת יודע אני שהסיכון, עבור בודדים בתוכנו הוא גדול. ככלות הכול — מי יודע במי יבחר הגורל לקרבנו? אבל על אף שברור לי שהסיכון האישי עבורי רב הוא, יוצא אני בהכרח מלאה. אסור לי בשום פנים ובשום אופן לחשוב על עצמי. אני חושב רק על פתיחת הדרך לנגב, על שחרור שטח מדינתנו.

אני יודע את הרגשתכם ברגע זה. הקרבנים את עצמכם תמיד למעני. לא חסכתם עבורי עמל ודאגה. הייתי מפונק בבית, מפונק למדי. אולם חניכתם אותי תמיד להקרבה למען הציונות — ועתה יוצא אני להגשים את המטרה. אני משוכנע שאחזור בשלום אליכם; אך אם יקרה משהו, סלחו לי על זאת. אל תסלחו! אדרבה, היו גאים בכך, למען כולנו יהא זה. בתקוה ובבטחון לחזור עם הנצחון שלכם, באהבה רבה בלי גבול.

יעקב

מכתב זה של יעקב ארנן משקף נאמנה את רוח הלוחמים, שאת סיפור מעשיהם בכיבוש משלטי 113 ו-100 מביאים אנו כאן.

ביום 10 ביוני 1948 נסוגה מגבעה 69, תחת לחץ התקפה מצרית, פלוגה ב' בגדוד-1 של חטיבת „גבעתי“ — זו שכונתה במהלך מבצע „יואב“, „פלוגת-הצומת“. בהשפעת „זעזוע 69“ פונתה גבעה 113 ב-8 ביולי ונפלה לידי המצרים ללא קרב. מיד לאחר מכן הפכה לאחד ממעוזי האויב שבאותה גזרה — מעוז אשר איים על נגבה, על הדרך אליה, ואשר חסם את הכביש לנגב.

מאז ההפוגה השניה (18.7.48) ישב גדוד 1 של „גבעתי“ מול אותה גבעה; ולדברי המג"ד, יהודה ואלאך, התעוררה בקרב אנשיו שנאה מוחשית לאויב המחזיק בה, מוסיף גדר לגדר ותעלה לתעלה, עורך מסדרים ואימונים, מתרחץ ונהנה מהקנטינה — כמזלזל באנשי הגדוד, שעקבו אחריו יום ולילה.

למן הימים הראשונים לשיבה מול משלט 113 האחוז בידי האויב, — מספר המג"ד — „גולד בגדוד הרצון העז לתקוף את האויב בגבעה 113 ומשלטי-הצומת שדרום-מערבה לה — ולכבשם. זאת — הגם שטרם הוגד לגדוד במפורש כי זה יהיה תפקידו במערכה הבאה. עליכן יובן כי גדוד 1 החל, ביזמתו, בביצוע סיורים ותצפיות לעבר מערך גבעה 113 — הצומת, החל מ-8 באבגוסט 1948.

הידיעות שצבר הגדוד במשך כחודשיים ימים, שבהסתמך עליהן בנה המג"ד יהודה את תכנית ההתקפה, דיברו על שתי פלוגות מצריות: פלוגה במשלט 113 — ופלוגה בשני משלטי-הצומת.

רק לאחר כיבוש משלט 113, משלטי-הצומת, כאוכבה, חוליקאת ומשטרת עיראק-סוידאן, עם שבית חיילי אויב ופינוח מסמכיו, נתגלתה התמונה לאמתה — לפיה היה האויב ערוך ערב קרבות ה-16/17 באוקטובר כדלקמן:

- במשטרת עיראק-סוידאן — 2 מחלקות מהפלוגה-השלישית של גדוד 9 ומפקדתו (*);
- בגבעה 113 ובגבעה 100 — הפלוגה-הראשונה של הגדוד ה-9;
- במשלטי-הצומת הצפוני — הפלוגה-הרביעית של הגדוד ה-9;
- במשלטי-הצומת הדרומי — הפלוגה השניה של הגדוד ה-9;
- בכאוכבה — פלוגת-האפסנאות-השירותים של הגדוד ה-9;
- בחוליקאת ובמשלטים שבין חוליקאת ובית-טימא — פלוגה סעודית, ומחלקה ג' שבפלוגה-השלישית של הגדוד ה-9.

מאחר ועוסקים אנו בחוברת זו בכיבוש משלט 113 ומשלט 100 בלבד, נפרט את עריכת פלוגות האויב רק בשני משלטים אלה. בענין זה יהיה לנו לעזר רב — בעיקר באשר לגבעות 113 ו-100 — תרשים קרב מצרי, שנמצא בבונקר-המטה של גבעה 113, ואשר כותרתו „עמדות הסראיה (הפלוגה) הראשונה כתבת אל-חיש (גבעה 113)“.

תרשים זה מלמד אותנו את הדברים הבאים:

המתחם הפלוגתי המוגבר בגבעה 113 ובגבעה 100 מורכב למעשה משני מוצבים מחלקתיים מוגברים (113 ו-100) שהתפר ביניהם מוחזק אף הוא. במתחם — פלוגת תותחים נ"ט, המוצבת במרכז קטעו הצפוני בתפר שבין המוצבים המחלקתיים, כלפי דרך-עפר היוצאת ממחנה ג'וליס ועוברת דרך גבעה 105, והתפר שבין גבעה 113 וגבעה 100, אל צומת-הכבישים. משהו-מערבה

(*) הגדוד ה-9 היה המוכתר שבגדודי המצרים, הוא השתתף בקרב יד-מרדכי וזקף לזכותו את כיבוש ניצנים וגבעה 69. בהתקפה השניה על נגבה, ב-12 ביולי 1948, סבל אבדות כבדות, מהן לא התאושש. מפקדו היה קולונל מהמד כאמל רחמאני, בוגר קורס לקציני-מטה.

ב-15 באוקטובר 1948 נפתחו ימי „עשרת המכות“. המאורע שעמד

במרכזו של אותו „מבצע-יואב“ היה הבקעת המערך המצרי הארוך והדק מגדל—בית-גוברין ב„צומת-הכבישים“ הנוזע — והפריצה דרומה, לנגב. אך כל מעשה אופרטיבי (או אסטרטגי) גדול — וכזאת היתה הפריצה ההיא — בנוי ומושתת על מעשה הקשה-מכל: על התגברות טקטית; ותכופות — על התגברות טקטית „קטנה“. על כן הקטע הניתן כאן לציון י"ב השנה לאותו מעשה, מתאר פעלה של פלוגה אחת, על מחלקותיה, פעלה שלה אותו לילה — וזה של דומותיה — הסיים יתדות-היסוד עליהם נבנה „מבצע-יואב“, בעל המשמעות ההיסטורית. אך למטבע זו גם צד נוסף. אין זה „סוד צבאי“ כי מספרם של מפקדי-מחלקות ופלוגות שבצה"ל (בצבא-העומד ומילואים) — לאלפים מגיע. ולחם, ל„בסיס הרחב של פירמידת הפיקוד“, אין לקח חי ומאלף כזה של פעולת יחידות בעצמת יחידותיהם; ומהיגם שההתבצרות והחימוש המצריים באותו קרב של כיבוש-לילי היו רחוקים מלעורר זלזול. מתכים ומעורר הנו לקח ההנהגה הפיקודית והאישית! של המפקדים „בדרג בינוני ונמוך“, שכה בלטה באותו ליל-הכרעה ונצטרפה יפה אל התכנון וההנהגה הנבונים והקולעים ברמות הגדוד והחטיבה, הן בתכונה שלקראת אותו מעשה והן בהמשך שלאחריו.

התפתחות הקרב, עדויות השבויים וסיוור בשטח מסתבר כי בכל אחד מהמשלטים הנ"ל מוצבת הייתה פלוגה. לרשות כל אחת מהן עמדה כיתה מק"ב.

העובדה שדבר ישיבתן של שתי פלוגות במשלטי הצומת לא היה ידוע ערב הקרב, השפיעה — כפי שצויד יוסבר — על התכנית ועל התפתחות המאורעות. אלא שהליקוי בידיעת "האויב" תוקן בעזרת לימוד "הקרקע" שנעשה הן ע"י לימוד מפות ותצלומי-אוויר והן מתצפית וסיוור בשטח. ניתן לסכם את "הקרקע" בערך כך:

צומת הדרכים החיונית נוצרת ע"י הצטלבותו של כביש מגידל-בית-ג'וברין עם כביש ג'ולים-כאוכבה-חוליקאת. זה האחרון, בחלקו הקרוב לג'ולים, עושה כמה פתולים ועולה דרומה מזרחה עד לגובה של כ-100 מטר ואז הוא שוב יורד, דרומה, עד לגובה של כ-85 מטר באיזור ההצטלבות. שולטים עליו גבעה 103, שעליה הוא עובר, וגבעה 113 שממזרחה לה; וליד ההצטלבות — שתי גבעות נמוכות. האחת מצפון לכביש מגידל-עיראק סוידאן והשנייה (98,7) מדרום לו. גיא מתמשך מהצומת בכיוון צפון-מערב ובו עוברת לה אחת משלוחות ואדי איבטח העובר מערבה מג'ולים. הוא מתחיל למעשה בין גבעה 113 וגבעת הצומת הדרומי ובשלו קבועים שני מעבירי מים למרגלותיה המערביים של גבעה 113, ממש במקום בו "מתברר" הכביש מג'ולים מצפון מערב — דרומה. גיא אחר עובר מדרום לצומת הדרומי — מערבה. בגיא זה עוברת דרך עפר מקבילה לכביש מגידל-עיראק-סוידאן. דרך-עפר, ראויה לציון, אחרת — מגיעה מגבעה 105, חוצה את גבעה 113 וממשיכה דרכה ממנה, דרך-הגיא שבין גבעה 113 וגבעת הצומת הצפונית. גבעת-הצומת הצפונית וזו הדרומית — נמצאות שתייהן ממערב לכביש ג'ולים-כאוכבה, וחולשות הן עליו והן על הכביש מגידל-בית-ג'וברין המצטלב עמו. על השני חולשות ממזרח גם משטרת עיראק סוידאן, הניצבת כ"מפלצת בגבעה" (*). כ"2 ק"מ מהצומת, וגבעה 90 שבינה לבין הצומת; ואילו ממערב חולשות עליו גבעה 84,7 (כ"1,5 ק"מ מערבה ל"צומת-הצפונית") וגבעה 71,7 (כ"2,5 ק"מ ממנה).

גבעה אחרת — ואחרונה שיש טעם להזכירה — היא גבעה 100, כ-500 מ' מזרחה מכיפת 113, על הדרך בינה לבין גבעה. היא אינה שולטת על ציר ג'ולים כאוכבה אלא "רוכבת" ומאיימת על גבעה. העובדה שהמצרים מצאו לנחון להחזיק בה ולא בגבעה 103 חרצה במידה רבה את גורלם כפי שצויד יוסבר.

לאור לימוד הקרקע, יחסי הכוחות, הזמן והמרחב נקבעה תכנית נדוד "1" אשר אותה סיכם המג"ד יהודה ואלאך במלים הבאות:

"התכנית היתה לתקוף את גבעה 113 ואת משלטי-הצומת בהתקפת לילה ע"י פלוגות רגלים מן העורף; כלומר, מאותו כיוון שממנו האויב לא חושש כל כך, באשר שם נמצאים כוחותיו הוא. דבר זה התברר אח"כ כנכון ביותר ובהתחשב בתכנית ההגנה המעולה של האויב — ספק הוא אם היינו מנצחים אילו תקפנו מכיוון אחר".

זו תמצית התכנית הסופית של הנדוד, כפי שגובשה בפקודת-המבצע הגדודית ושנתפרסמה ב-15 באוקטובר 1948 (ראה מפה):

כיוון משלטי 113-100, משלטי-הצומת הדרומי והצפוני לחקוקת לילה עם טיוח בשני כיוונים יבשתיים שלבים:

- פלוגה ב' תוקפת את גבעה 113 ואת גבעה 100 בעזרת 2 מחלקות מפלוגה א' בתפקוד של ש"ח.
- פלוגה ב' תוקפת את גבעה 113 ואת גבעה 100 בעזרת 2 מחלקות מפלוגה א' בתפקוד של ש"ח.
- פלוגה ב' תוקפת את גבעה 113 ואת גבעה 100 בעזרת 2 מחלקות מפלוגה א' בתפקוד של ש"ח.
- פלוגה ב' תוקפת את גבעה 113 ואת גבעה 100 בעזרת 2 מחלקות מפלוגה א' בתפקוד של ש"ח.
- פלוגה ב' תוקפת את גבעה 113 ואת גבעה 100 בעזרת 2 מחלקות מפלוגה א' בתפקוד של ש"ח.
- פלוגה ב' תוקפת את גבעה 113 ואת גבעה 100 בעזרת 2 מחלקות מפלוגה א' בתפקוד של ש"ח.
- פלוגה ב' תוקפת את גבעה 113 ואת גבעה 100 בעזרת 2 מחלקות מפלוגה א' בתפקוד של ש"ח.
- פלוגה ב' תוקפת את גבעה 113 ואת גבעה 100 בעזרת 2 מחלקות מפלוגה א' בתפקוד של ש"ח.
- פלוגה ב' תוקפת את גבעה 113 ואת גבעה 100 בעזרת 2 מחלקות מפלוגה א' בתפקוד של ש"ח.
- פלוגה ב' תוקפת את גבעה 113 ואת גבעה 100 בעזרת 2 מחלקות מפלוגה א' בתפקוד של ש"ח.

בין פרסום פקודת-המבצע, שעיקרה מובא למעלה, לבין הוצאתה מהכוח אל הפועל עברה כיממה. זו נוצלה לסיוורים אחרונים, הצבת כלי נשק וטיוחם, שיגון התכנית ותדריכים — וכיוצא באלה, דברים של ערב-קרב.

(*) הזכונה לשמה של החוברת רבת-הענין שנכתבה בשעתו ע"י אלוף יצחק שדה לסיכום גורלותיה ולכידתה של "משטרת עיראק-סוידאן". — המערך.

דגש רב הושם על ענין ה"מורל". יהודה המגיד, שהבטיח לאנשי הגדוד במספר הזדמנויות, "לכבס את כתם 69 בדם המצרים", חזר ואסף את הגדוד בחצר ביה"ס של סואפיר, סיפר על גודל השעה והלהיב את החבריה. אכן, היה מקום לדאגה ל"מורל" — לאחר שהתברר שההתקפה על עיראק-אל-מנשיה נכשלה לחלוטין. בקשר לכך נעשה מאמץ שלא ייודע לפיקודים בגדוד, לפני צאתם לקרב, כל גודלו של הכישלון; אך מה שאמור לגבי הפקודים אינו אמור לגבי המפקדים. הללו ידעו בדיוק מה שקרה בעיראק אל-מנשיה, אלא שדוקא ידיעה זו גרמה לתחושה שרק הצלחת הגדוד עלולה לשנות את פני הדברים — ואילו כשלונם בכיבוש 113 אפשר שידון את המערכה כולה לכשלון. על כן חזרו ובדקו עצמם פעם נוספת באשר להכנותיהם ועשו תיאום אחרון וחזרה אחרונה ליד שולחן-חול. תיאום וחזרה אלה הראו לדעת — לדברי יהודה המגיד — כי הכל ברור ומובן ואין צורך לחקן דבר.

נוסף לתדריך ברמה של הגדוד נעשו תדריכים מפורטים ברמה של הפלוגות ויחידות המשנה האחרות — אלא שעל אלה נדבר כאשר נתאר בפירוט פעולתן של פלוגות ויחידות המשנה, אלה; שהרי הפעולה היתה אמנם גדודית — אבל, כמו שהתבטא המגיד בעצמו, "היתה מורכבת ביותר, ולכן התחלק הגדוד לכוחות-משנה שונים — כוח-כוח ותפקידו".

הפעם — בחוברת זו — נעסוק בכוח שכבש את גבעה 113 זאת גבעה 100.

מ"פ ב', יוש, מספר:

האפשרות שמשלט 113 יהיה את משימת פלוגתי הועלתה על-ידי המגיד בפגישת מ"פים זמן ניכר למדי לפני מבצע, יואב'. בפגישה זו סקר המגיד את אי-הצלחת כוחותינו בכיבוש יעדי אויב מבוצרים, בהדגישו כי הביצורים וחגורות-האש שהקיפו את המוצבים הם הגורם לכך. בדיון שהתפתח הועלו הצעות כלליות שונות בקשר לשיטת ההתקפה, ביניהן האפשרות של הסתערות כידונים — שהגיעו אותם ימים למחסני הגדוד — עם שחר, תוך שיתוק עמדות האויב באש מסייעת וארטילריה. אני, אישית, לא גרסתי התקפה עם שחר והעדפתי התקפת לילה; וזאת — תוך הסתערות בכוח גלים, על-מנת להתמיד ברציפות בהסתערות, על אף תגובות-האש האויבות, עד ההאחזות ביעד. לקראת אפשרות זו כווננו אימוני הפלוגה, שנמשכו במרץ רב והגיעו לשיאם עם העברת הגדוד, כ"2 באוקטובר, לפרדסי סואפיר. הדגש הושם במיוחד על מעבר מכשולים והסתערות תוך פיתוח אש מהמותן — כולל מקלעים.

שעה שהפלוגה היתה עוסקת באימונים, היו סיריה ומפקדי-המשנה הנבחרים שלה — ובראשם יעקב ארנון — עוסקים בסיוורים תכליתיים שכוונו לאותה אפשרות-התקיפה בה בחרתי: יציאה מג'וליס, איגוף ממערב והסתערות מדרום-מערב בין הצומת-הצפוני לבין גבעה 103 — שתאפשר השתלטות מידית על השטח החיוני של היעד, הוא כיפת 113. זאת — על-אף הסיכון שבתנועה למרגלות הצומת-הצפוני.

הסיור הראשון של סיירי הפלוגה, בפיקוד יעקב ארגון, יצא במטרה לבדוק אפשרות המעבר בין הצומת-הצפוני וגבעה 103 וכן למען בדוק את טיב ביצורי גבעה 113. הסיור הצליח ואימת את אפשרות המעבר וכן הביא ידיעות על טיב גדר היעד. דרך אגב, בשעת סיור זה נתפש בקרבת המשלט ערבי זקן שבנו עבד עבודת-כפיה במשלט 113, אשר מסר אינפורמציה מעניינת על המשלט.

בסיור הבא יצאו הסיירים לבדוק את טיב הערוץ שבין גבעה 113 וגבעת הצומת-הצפוני — והאם הוא מ适ח (בעזרת גילוי סימנים-מעידים — הלא הם זנבות פצצות-מרגמה), וכן כדי לגלות אם ניתן לבצע חיתוך שקט של הגדרות בקטע זה. גם סיור זה הצליח והידיעות שהובאו הביאו למסקנה כי בשעת צורך — באם ניתקל באש מהצומת-הצפוני — נוכל לנצל את הערוץ לתנועה מוסתרת מפני אש שטוחת-מסלול משם.

הסיור האחרון נעשה סמוך לפעולה, בהשתתפות הסיירים ומפקדי יחידות-המשנה, להכרת ציר-התנועה, מגילויים לשטח-ההיערכות, במדויק.

לאור ידיעות מהסיורים והאחרות — סוכמה תכנית הפלוגה: — יציאה מגילויים; תנועה במקביל לואדי שממערב לכביש גילויים-כאוכבה עד לשטח-ההיערכות בכניסה לגיא שבין הצומת-הצפוני וגבעה 103; התקדמות לעבר היעד במבנה-הסתערות, בעוד אש הארטילריה המעסיקה את היעד מגיעה לשיאה; פריצת גדרות והסתערות בשלושה גלים, כל גל — מחלקה. הגל הראשון, בפיקודו של דוד ביטון, היה צריך לחתוך את הגדר (*) בשתי נקודות, ולהגיע עד לשולי כביש גילויים-כאוכבה. בו בזמן צריכים היו החבלנים שצורפו לפלוגה, להניח טורפדו-באגלור בשתי נקודות, על מנת לפרוץ את הגדר פרצות נוספות עם פתיחת ההסתערות של הגל הראשון (**). זאת — כדי לאפשר הסתערות הגל השני, בפיקוד דוד הרשור, הגל השלישי, בפיקוד יחיאל שרון, היה צריך להשאר כעתודה קרובה בערוץ הוואדי; ואילו מטה הפלוגה היה צריך לנוע בין הגל הראשון והשני.

עד כאן — סדר ההסתערות; ומכאן — לכיבוש היעד עצמו.

המחלקה הראשונה צריכה היתה להאחז בקו החפירות הדרומי-מערבי של כיפת 113; המחלקה השנייה — לעבור לראשונה מימין (ממזרח) ולהשתלט על החלק המזרחי של הכיפה, ועל-ידי כך לנתק את שאר כוח האויב שבחלק הצפוני והצפון-מערבי שלה; ואילו המחלקה השלישית היתה צריכה לחסל כוח זה.

עם כיבוש גבעה 113 היתה צריכה כיפתה להיהפך למעין בסיס-אש של מקלעים, שבסיועם תבוצע התקדמות בקו החפירות ממערב למזרח, בואך גבעה 100. לתפקיד זה חשבת להיעזר בפלוגה ד', אשר המג"ד הקצה מראש כתגבורת להשתלטות על היעד. קודם-לכן היתה צריכה אותה פלוגה — כפי שנקבע בפגישה מסכמת במפקדת הגדוד — לחפות על הסתערות פלוגתי באש מקלעים ומרגמות 2", הן לעבר גבעה 113 והן לעבר הצומת-הצפוני. פרטים נוספים שנקבעו בפגישה המסכמת — היו:

- שיתוף עמדות האויב הצפוניות ע"י אש מק"בים שלנו.
- מתן אש-ארטילרית לחיפוי על תנועתנו משטח ההיערכות עד לפריצת הגדר — כשהפקודה לכך ניתנת ע"י קריאה ישירה ממני באלחוט, או בהתאם ללוח-זמנים במקרה ותקשר לא יפעל! (**).
- העתקת האש הארטילרית לעבר חלקו השני של היעד: גבעה 100 — עם ההסתערות על כיפת גבעה 113.

(*) הכונה לגדר שחיברה את משלט 113 למשלט הצומת-הצפוני. אחריה היתה גדר שנייה — גדר משלט 113 עצמו, אשר עברה ממערב לכביש גילויים-כאוכבה שנמצא בתחום המשלט.

(**) במקרה של התגלות מוקדמת — תוכנן שהגדר תפוצץ מיד, תוך ויתור על חצייה שקטה.

(***) בענין זה הוסיף יוש את הפרט הבא: "בערב שלפני ההתקפה נפגשתי עם בני גרין וז"ל (נפטר ב-10 ביוני 1960), מפקד גונדת-התותחים שסייעה לגדוד, והלה ניסה לשכנעני להתמיד באש ארטילרית עד שנכנס לתחום התפוצצויות הפגזים, ורק אז לבקש העתקת-אש — זאת על-מנת לקבל סיוע קרוב ביותר, לא שוכנעתי, עקב נסיונו הדל עד אז בשיתוף עם אש-ארטילרית. כיום, המקרה הוכיח את צדקתו של בני, שאמנם צדק בני — יוכח עוד להלן.

● השהית הסתערותה של פלוגה ב' על הצומת. עד התחלת ההסתערות שלנו, כדי לאפשר לנו את גורם ההפתעה באשר לכיוון ההסתערות.

ב-16 באוקטובר, אחה"צ, כונסה כל הפלוגה כדי להסביר לה את שיטת ההתקפה. אותו זמן היה הרכב הפלוגה כדלקמן:

— מחלקת אנשי גח"ל מקפריסין, ללא נסיון-קרב, שהגיעו לפלוגה כחודש לפני המבצע; פיקד עליה דוד ביטון. הלז, שטרם עבר קורס-קצינים, היה מנוסה-קרב ומ"מ מוכשר, שהוכיח עצמו עוד בבית-הקרן-הקיימת. כסגנו שימש יעקב ארנון; וכמפקדי הכיתות שלו — שלושה מ"כים מותיקי הפלוגה. בסה"כ — 32 איש.

— מחלקה שנייה, שריכזה את שארית ותיקי הפלוגה, ביניהם פרטיוזנים לשעבר, בפיקוד דוד הרשלה. בסה"כ — 30 איש.

— מחלקה שלישית, של אנשי גח"ל ללא נסיון-קרב שנמצאו בפלוגה מזה חודשיים, בפיקוד יחיאל שרון. — איש אצ"ל לשעבר, — ועמו מ"כים מותיקי הפלוגה. בסה"כ — 30 איש.

— חולית סיירים, פאר הפלוגה, שמספרם הגיע באותו זמן ל-3 בלבד וביניהם חיילקה מסורי הסייר, אשר במהלך הקרב שימש לי רץ אישי.

על התדריך שניתן לפלוגה, מספר שרגא גפני — סמל-החבלה שצורף אליה:

הפלוגה כולה היתה מכונסת במערה-פרדס מול לוח, לרבות מפקדיה, אנשי שירותיה, פקידותיה, נהגיה ושאר מסופחיה — כולם מצפים לנאום ערב-קרב של המ"פ. האויר כבר נצטנן מעט, החרוף בושם ההדרים וקרניה האחרונות של השמש נגעו בעצי הפרדס. האור עדיין היה מספיק כדי להבחין בלוחמיה הותיקים של פלוגה ג', בעלי הפנים השזופים — ובבעלי הפנים החדורים-משהו, אך עוזם לא פחות, של גחל-איה. מעל היושבים התאבד ענן קל של סיגירות.

לאחר שהרס"פ קיקי הרעים, הקשב' — הושלך הס במערה. יוש, חגור לקרב כאורח הצלפים ובידו מוט ארוך, פסע אל הלוח. חבט במוט חבטה של ממש עלי תרשים הגבעה וקרא בקול: בחורים, הלילה נכבוש את גבעה 113. אחר כך סב לאחור ואמר: ולאחור הולך רק תיש.

לאחר שהרס"פ קיקי הרעים, הקשב' — הושלך הס במערה. יוש, חגור לקרב כדרך את גורל הנגב. עתה עבר להסביר את הבטחת איזור הפעולה, את הסיוע, הרחוק' של ארטילריה ומק"ב ואת הסיוע, הקרוב' מצד פלוגה ד' שתתפוס בגבעה 103, את פעולת פלוגה ב' שתסתער על משלטי הצומת — ולבסוף את שיטת הפריצה של הפלוגה ליעדה, גבעה 113. כאן שם דגש על ענין הפריצה השקטה במקרה שהאויב לא יגלה את הפלוגה — ועל ענין הפריצה בעזרת החבלנים במקרה האחר. כן הדגיש את דרך מתן הסיוע הארטילרי ואת דבר העתקתו ביחד עם אש המק"בים, לגבעה 100.

משסיים תדריכו כמקובל במשפט, היש שאלות? — נתן לי את ההזדמנות להדגים זריקת מקל-זריקה. הסברתי שמקל-זריקה סגולתו שמרבה הוא להרעיש אך אינו מזיק, אלא אם כן פוגע הוא בנקלע לידו ממש — ועל כן יפה הוא להסתערות. לאחר זאת זרקתי מקל אחד שהרעיש עולמות — וזכה מיד לקונים' רבים שעטו על מלאי המקלות אשר החבלנים הביאו עמם.

עם סיום התדריך באה שעתה של ארוחת ערב — ולאחריה נערכה עוד מועצת מלחמה אחת, בה נכחו יוש, שלושת מפקדי המחלקות ואני, סמל-החבלה.

שוב הוצץ בתצלום-האוויר ובמפה ובתרשימים שהכינו הסיירים. יוש הצביע על הוואדי המשתחל בין משלט הצומת-הצפוני ובין גבעה 103 והסתעף לפני גבעה 113 לשתי זרועות.

המוליכות עד גדר המשלט (שלא היתה למעשה אלא גדר שחיברה את משלט 113 למשלט הצומת הצפוני) — והסביר כי מחלקתו של ביטון תתקרב לגדר בזרוע הימנית (המזרחית).

מחלקתו של הירשער בשמאלית (המערבית) ואילו מחלקתו של שרון תשאר במקום התפצלות הערוץ.

יוש ממשוך בסיפורו:

„לאחר תדריך תצלומי-האוויר, בערך מפקד היציאה. הושמעה בו פעם נוספת סיסמת הפלוגה, לאחר הולך רק תיש' (צוריק גיט א קוזה) — סיסמה שהשתרשה בפלוגה מאז הנסיגה רבת-האבידות בלטרון ב-13 במאי — ולאחריה ניתנה ההוראה לעלות על כלי-הרכב. ברוח מרוממת עלו הבחורים על המכוניות, שהביאונו תוך זמן קצר לג'וליס. כאן נתתי שוב הוראות למ"מים — כינייהן ההוראה שלא לאסוף פצועים בשלב ההסתערות — כי הפצועים יקבלו טיפול בהסתערות על-ידי החובשים בלבד, ורק לאחר סיומה המוצלח יאספו אל גקודת-איסוף על היעד עצמו.”

בנתנו הוראות אלו ניצל יוש שהות שניתנה לו לפי לוח-הזמנים הגדודי אשר קבע כי פלוגה ג' תצא כמחצית השעה לאחר צאתה — בשעה 162030 — של פלוגה ב', שדרכה היתה ארוכה יותר. בשעה 162100 יצאה, אפוא, פלוגה ג' מג'וליס לעבר שטח-ההיערכות שלה, בנוחה במקביל לפלוגה ד' ומשהו מערבה לה. בראש נע הסיר חיימקה מסורי ובעקבותיו מחלקתו של דוד ביטון — במבנה של „שתי כיתות לפנים”, כאשר כל כיתה נעה בסור.

בעוד הפלוגה עושה דרכה לעבר היעד נפתחה ההרעשה הארטילרית על גבעה 113. קולותיה נעמו לאנשי הפלוגה יען כי הפעם — כאנשי פלוגה שסבלה בלטרון אבידות מהפגזה — היו הם החוזים כיצד נכתשים מוצבי האויב.

כשעה ומחצה לאחר צאתה הגיעה הפלוגה אל מרגלות גבעה 103, בקרבת שטח ההיערכות. כאן שהתה כעשרים דקות עד שפלוגה ד' — שמנתה רק שתי מחלקות — השתלטה ללא-קרב על גבעה 103, נערכה משני צדי הכביש החוצה אותה גבעה, והחלה מרתקת באש מקלעים ומרגמות 2" בעיקר את משלט 113. אותו זמן עצמו הציפו את המשלט באש גם המק"בים המוצבים בגבעה 105, ואילו סירי הגדוד ביזמו התקפה מכיון צפון-מזרח.

ברור שאש משולבת זו על מתחם 113—100 עוררה את האויב לפעולה — ולא דוקא בבקעות 113 ו-100 בלבד, כי אם גם במשלטי הצומת; מה גם שאלה הבחינו בתנועתה של פלוגת מתי סלד — כפי שצוד יוברר מסיפורו של זה.

שעה שפלוגה ד' עלתה על גבעה 103 ופתחה באש על גבעה 113 היתה פלוגתי נערכת למבנה ההסתערות בפתח הגיא שבין הצומת הצפוני לגבעות 103—113. המחלקות נערכו במבנה בזו אחר זו. קבעתי מקומי בין המחלקה הראשונה (של ביטון) לשניה (של הרשלה), משלידי הרס"פ הנאמן קיקי וחיימה הסיר, ששימש לי כרץ אישי, והקשר "שפנדאו"; ואילו סגני — שמואל רוטהולץ — הצטרף למחלקה השלישית (של שרון). מחלקת העתודה. עודנו נערכים והנה נשמעה אש מכיוונים שונים, שלא סיכנה אותנו — ובעקבותיה אש יעילה מהצומת הצפוני. אש זו הוגברה בהדרגה, וכללה אש מקלעים קלים ובינוניים (*). ואש מרגמות. כן הואר השטח על-ידי זיקוקים ופצצות תאורה. לא נותרה לפנינו הברירה אלא להיצמד לקרקע ללא זיע והגה, בתקווה שהאויב לא יזהה אותנו בבירור. אך לא עברו אלא שניות אחדות ולפתע נשמעו צעקות "חובש", "חובש" — אשר במקרה זה באו למען חובש מחלקתי דוקא, שנפגע מכדור אויב — ששכנעו אותי כי אין טעם להישאר במקום זה. ולחטוף" אבירות נוספות. דרשתי, איפוא, מכת אש ארטילרית נוספת וקראתי אלי את סגני שמואליק רוטהולץ.

הוריתי לו לנוע עם המחלקה השלישית לעבר הערוץ המקביל לציר ההסתערות, שהיה משהו פחות מ-100 מטר מאתנו; לתפוש עמדות צפון-מערבית למשלט הצומת הצפוני — ולפתוח עליו באש מקלעים במשך כרבע-שעה, על-מנת למשוך את תשומת-לב האויב שבו, ואחרי-כן להצטרף אל הפלוגה, למקום-הפריצה המתוכנן. משהחלו שמואל ומחלקתו של יחיאל בתנועה, פקדתי על שאר שתי המחלקות לנוע בריצה לערוץ. התנועה בוצעה במהירות וכתוצאה מכך השתבשו סדר תנועת הכוחות ומבנה המחלקות. פקודתי הבאה למפקדי המחלקות, עם הכניסה לערוץ, היתה אפוא לארגן את המחלקות — ולהמשיך בתנועה בערוץ מהר ככל-האפשר. הערוץ, שהיה צר ביותר וחייב תנועה כמורכן, הקשה על ההתקדמות, אך בזירוזי הגיעה המחלקה הראשונה עד-מהרה לגדר שלפני היעד כשבעקבותיה המחלקה השניה. אותו-זמן כבר הפעילה המחלקה השלישית את נשקה כלפי הצומת הצפוני. לעומת זאת פסקה אש הארטילרית

ממש שעה שהמחלקות התארגנו סופית להסתערות. ביקשתי חידוש האש ל-10 דקות נוספות — והיא הודשה. שוב לא היה טעם כמעבר שקט של המחלקה הראשונה; על כן נפרצה הגדר על-ידי החבלנים בעוד ההפגזה הארטילרית נמשכה, ומחלקתו של דוד ביטון פרצה פנימה. עתה פקדתי על המחלקה השניה לפתוח בהסתערות. את חיימה. הרץ שלחתי לפגוש את המחלקה השלישית (רגלים) ולהביאה למקום הפריצה.

(*) לאחר מעשה, בסיוור שלאחר כיבוש משלט הצומת הצפוני, התברר כי המק"בים של האויב היו מוצבים במקום גבוה למדי — ועל-כן לא היתה אשם לוחכנית.

„כשקיבלתי מחלקת טירונים בקלט תל-השימר, כחודש לפני המבצע, לא העליתי בדעתי כי אצטרך לפרוץ אתם. בראש פלוגתנו, לגבעה 113. מוצאם היה מפולין, צ'כיה, הונגריה וצרפת ופרט לשלושה לא ידעו עברית, ועשו עלי רושם מדכא. אך בתקופת האימונים שכללה פריצת גדר, כידון והסתערות מבוקרת, התחילו להתחבב עלי והתחלתי להאמין יותר ויותר כי יעמדו במבחן. לכשיודמן להם, בכבוד. אף על פי כן דומה היה לי, כאשר הגיעה שעת מבחן טבילת-האש הראשונה, עם היפתח עלינו האש מגבעת הצומת-הצפוני — כי הם לא יעמדו במבחן. שכן, משנפתחה האש והוארו השמים ברקיות-תאורה, קמה בהלה גדולה במחלקה: חלק מהאנשים השתטח ארצה וחלק התרוצץ חסר-אונים, מבלי לדעת מה יש לעשות במקרה כזה. נרגז הייתי וצעקתי באידיש: „ליגט!“ (לשכב) — ומיד, לכששקעו הרקיות, המשכתי: „קפצו לערוץ!“

הם מילאו פקודתי בזריזות וקפצו לערוץ. כאן ארגנתי מחדש ובדקתי אם לא חסר או נפגע איש מהם. התברר כי כזאת, לא אירע, אבל עם זאת גיליתי אחד האנשים והנה הוא אחוז פחד כדי הלא. סטרתי לו על פניו כדי להחזירו למקומו, וחלפתי על פני כל המחלקה פעם נוספת. איראן התברר לי כי מכשיר-הקשר המחלקתי — מ. ק. 21 — נשבר, שעה שנשמט מידי המחזיק בו תוך קפיצה לערוץ.

עודי מארגן האנשים והנה הופיע יוש ופקד עלי להמשיך מיד בהתקדמות. במשך שניות מספר השלמתי את ארגון אנשי ופתחתי בהתקדמות מהירה לעבר מקום-הפריצה המיועד. לא עבר זמן רב והגענו למזלג ערוצים. כאן שלחתי את יעקב ארגון לעבר החמור-הספרדי — מחסום-תיל שהיה מוצב סמוך לדרך-העפר העולה מכביש ג'וליס-כאוכבה אל כיפת 113 — במטרה להתגבר על שומרי ולהבטיח את אנפנו הימני (המזרחי). שעה שתפרוצנה דרך הגדר שאר שתי כיתות המחלקה. הוא עשה כמצווה, בקחתו עמו את כיתתו של נובק; ואילו אני המשכתי עם שאר המחלקה עד לגדר, כשאנו מנצלים את מזלג הערוצים להתקדמותנו, עד למרחק של כ-15 מטר מהגדר. ממרחק זה התכונתי לשלוח שני חבלנים לפריצת שתי פרצות; אלא שאו התברר לי כי מצוי עמי רק חבלן אחד — ממרוד — וכי השני נעלם בשעת הריצה לואדי. לא רציתי להשתהות בשל החבלן שאבד, ופקדתי על אנשי להצמיד כידונים — ועל החבלן לחולל קדימה, עם הטורפדו-באנגלור. שעה שזחל, וכאשר כבר נתגלה לעיני ברק להבי הכידונים, פקדתי על אנשי: „כשהוא יפרוץ — נסתער כולנו קדימה דרך הפרצה“. הם הרימו את ידם השמאלית כשבוהגה מוגבהת — כפי שהרגלתי אותם בתקופת האימונים — חזרו באידיש על סיסמת המחלקה „אבי-באונט“ („העיקר הבריאות“) ורמזו בכך כי הבינו את פקודתי.

ברגע זה ממש חזר ממרוד, לאחר שהפעיל את הטורפדו-באנגלור; ולא עברו שניות ספורות והגדר התנפצה. עם הפיצוץ זנקנו קדימה, דחוסים בפרצה אחת, מתוך מחשבה לשוב ולהתפרס מעברה השני בצורת „משפך“. ראשונה פרצה כיתתו של יעקב לזין, אליה הצטרפתי אף אני, ואחריה — כיתתו של יהודה כהן.

אך עברנו את הגדר, וכשאנו כבר פרוסים מעברה שכלפי היעד, והנה הציפה אותנו אש-תופת של האויב. האנשים נטו לשכב, אך אני צעקתי אליהם: „מוריה נישט!“ („אל תפחדו!“) קדימה! הורה זא רודינו! למען המולדת! — וכיוצא באלה, קריאות שהורגלו בהן עוד בתקופת האימונים — וראה זה פלא, הם רצו כאיש אחד קדימה; הם המשיכו בריצת הסתערותם גם משנפלו כארבעה מהם כתוצאה מאש אבטומטית איזמה, שבאה בעיקרה מחלקה הדרום-מערבי של כיפת 113. היו בהם כאלה שהמשיכו בריצה גם לאחר היפצעם, כמו הרץ האישי שלי, פדרמסר יעקב, שהגם שנפצע בידו פצע קשה למדי המשיך לרוץ לידי עד שכרע נפל מצורר נוסף ששיסע את בטנו, ממש בהגיעו אל סמוך לקו-העמדות החיצוני של כיפת 113. שכלפי דרום.

תוך כדי הסתערוותנו הבהנתי במקלען מצרי אמיץ שהגביה את הבראץ' שלו וירה בו מהמותן לעומתנו. פקדתי על המקלען של יעקב לויץ לטפל בו. הוא תפס עמדה והצליח לשתקו (לאחר מכן מצאנוהו הרוג ליד מקלעו) ואיפשר לנו להגיע לקו העמדות הראשון. כאן ארגנתי את אנשי מחדש. כשאני בודק מי ומי הנפגעים. וקורא אלי בקול רם את כיתתו של נובק ואת ארנון, סמל-המחלקה, שפעלו באגף הימני (המזרחי) במרחק-מה ממני מבלי שיהיה לי קשר של

ממש עמם. לקריאתי החוזרת ונשנית הצטרף אלי בסופו-של-דבר נובק עם כמה מאנשי כיתתו. הוא מסר לי כי יעקב ארנון נפצע קשה ולא הסכים בשום אופן לקבל טיפול על-ידי אנשי הכיתה, שעצרו מיד כדי לראות מה אירע לו. אדרבא, הוא צעק אליהם: 'המשיכו! — המשימה עוד לא הושלמה! המשיכו! — עוד לא גמרנו את הקרב'.

עודי נרעש מהידיעה אודות יעקב, עמו עשיתי דרך-קרבות כה ארוכה, והנה שמעתי את קולו של יוש — שהסתער עם המחלקה השניה מעברנו השמאלי (המערבי) — המרעים: 'התקדם למעלה! אל תישאר בעמדות אלה!'

יוש ממשיך בסיפורו:

„המחלקה השניה, שבפיקודו של דוד הירשלה, הסתערה כגל שני, במרחק של כ-30 מטר מהמחלקה של דוד ביטון, המסתערת ראשונה. פריצתה היתה נוחה מזו של המחלקה הראשונה, כי בשבילה הכינו חבלנים — שרגא גפני ורפי — שתי פרצות בגדר; ואף על פי כן ספגה אף היא אבידות, והסתערוותה נעצרה במחצית הדרך בין הכביש לבין קו-התפירות הראשון של כיפת 113. פקדתי עליה להמשיך בהסתערוות — אולם בניגוד למתוכנן לא היטלתי עליה לעבור דרך מחלקתו של דוד לעבר הקצה הצפון-מזרחי של כיפת 113, אלא להתקדם לעבר הקצה הדרומי-מערבי שלה — כדי לחסוך לה אבידות נוספות מגבעה 100, שהחלה לגלות פעילות רבה על אף שאש הארטילריה והמק"בים הועתקה אליה**).

במאמצים ניכרים למדי אל מול האש העזה המשיכו אנשי המחלקה השניה — בזחילה ובקפיצות — להתקדם לעבר חלקו המערבי של קו-התפירות הדרומי של כיפת 113 (ממערב למחלקתו של ביטון). שהיה כבר ריק מאויב. בו בזמן החלו אנשי מחלקתו של ביטון להפעיל

(*) בשל גבורה ומעשה-מופת זה שלו זכה יעקב ארנון שבגבעה 113 תיקרא על שמו „גבעת ארנון“.
 (**) מן הראוי לציין כי האש הארטילרית הועתקה ממש ברגע האחרון; ודוד ביטון מעיד בעצמו שפגז גפל בקרבתו וכיסה אותו בחול תוך ההסתערוות...

מקלעים לעבר גבעה 100, בתוך זה מקלעי אויב שנמצאו בעמדות המצריות הנוטשות (ואילו אנשי מחלקתו של הירשער הפנו את עיקר מאמציהם לחיסול המק"בים שעל כיפת גבעה 113 עצמה. אחדים מהם, בזה אחר זה, ניסו להגיע אל הראשון שבמקלעים אלה תוך כדי התקדמות בקו-החפירות המערבי — אך רובם נפגעו. בתוכם מפקד המחלקה, מפקד הכיתה אביגדור ושלשה מאנשי כיתתו. עתה אור עוז אחד מותיקי הפלוגה, איש המחלקה השניה — צבי קלפנר — ולמרות שנוכח כי כל קודמיו נפגעו, התקדם עד אל פתח עמדת המק"ב, תוך זחילה לאורך קו-החפירות, ושלשל רימון לתוך העמדה. הוא אמנם חיסל אותה, אך נפצע מרימון בבטנו פצעים קשים — ולא זעק לעזרה על אף כאביו העזים.

עם חיסול המק"ב השתפר מצב הפלוגה. ברם היא היתה מרותקת עדיין לחפירות על-ידי אש מקלעים מגבעה 100, שהחליפו אש עם מקלעי מחלקתו של דוד ביטון, אף הפילו בקרבה חללים. בעיקר מקרב מפעילי המקלעים — בתוכם המ"כ יעקב ליון והמקלען משה מושינסקי. כן הפעיל האויב נגד הפלוגה תותח בן 6 ליטראות, שפגיעותיו עשו רושם רב. זאת ועוד: — נפגעים רבים היו עדיין מוטלים בשטח הפתוח שבין כיפה 113 והכביש, ללא אפשרות גישה אליהם. סדר המחלקות והכיתות אף הוא לא היה משביע רצון, בהיותו מבובל לחלוטין, בעיקר בשל העובדה שרבים מאנשי הפיקוד נפגעו. ביסיתי לעשות משהו בענין זה, אבל ברגע זה ממש נשמע לפתע רעש של רכב זחלי ממזרח לנו — ובעקבותיו קריאות מבוהלות: 'טנקים! טנקים!' למשמע קולות אלה פקדתי מיד על דוד ביטון לרכו את הפיאטים של שתי המחלקות לכיוון מזרח. אלא שכעבור זמן קצר בלבד פסק אותו רעש והתברר כי 'הטנקים' לא היו אלא נושאי-בראץ של האויב, שברחו משטח המוצב.

משהופרחה בהלת הטנקים נתפנית לתיקון סדרי הפלוגה; מה גם שבינתיים הגיעו ראשוני המחלקה השלישית — זו של יחיאל שרון — ובראשם חיימקה שנשלח לקוראם עוד ערב ההסתערות. מפיו נודע לי שיחיאל נהרג לפני מעבר גדר המשלט. כיון שכך, פקדתי על שמואליק הסמ"פ, אשר נמצא עם המחלקה, לארגנה בחפירות התפושות בידנו, ולהמשיך לאחר התארגנות זו בטיהור צפון כיפה 113, תוך תנועה ממערב, מאחר ואש האויב מגבעה 100 מנעה מאתנו תנועה מצד מזרח.

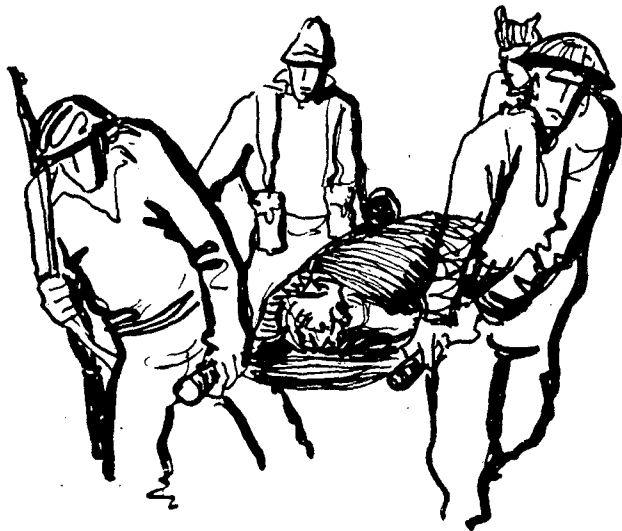

שמואליק מיהר לבצע פקודתי, וכע" בור זמן קצר הודיעני שהשתלט על כל הקטע המערבי והצפוני של כיפה 113. מספר המקלעים הרב שהאויב השאיר בקטעים אלה, איפשר לנו להגביר את האש שלנו על גבעה 100 — ובחיפויה נשלחו אנשים לא-סוף פצועים בשטח הפתוח ולהעבירם לחפירות התפושות על ידנו. מאמצים מיוחדים נעשו לפינויו של יעקב ארנון; אלא שהנסיגות הראשון נים לגררו לקו-החפירות נכשלו בגלל אש המקלעים מגבעה 100.

(*) בענין זה יש לציין את יעקב בוקעי (יעוב) ואת יצחק (זכי), המקלענים אשר תוך יריה לעבר גבעה 100 פסק מקלעם מפעול — והם החליפו אותו בבראץ מצרי נטוש. אלא, דא עקא שבראץ זה מצויד היה בתחמושת נותבת — ומשך אש אויב, שפגעה מקץ זמן קצר ביעוב ושפכה את אחת מעיניו. עתה תפוש זכי את המקלע והמשיך בפעולה. פרט נוסף, שצויין במיוחד ע"י המ"פ, היתה העובדה שיעקב בוקעי נמצא לפנינו על-ידו בשעת הקרב ותחת אש קשה כשהוא מפרק, מנקה ומרכיב מקלע מצרי על גבי שמיכה מצרית ומכשירו לפעולה נגד האויב.

בענין זה מספר דוד ביטון את הסיפור הבא :

„משהתארגנו בחלקה הדרומי של כיפה 113, ביקשתי להושיע את יעקב ארנון שגניחותיו נשמעו מהשטח הפתוח שבאגפנו הימני (הדרום-מזרחי). רצתי אליו, תחת אש קשה, ושכבתי לידו ואמרתי לו שיעשה מאמץ ויקום בעזרתי. אך הוא לא יכול היה לעשות זאת וטען שרגליו אינן נשמעות לו. עודי מנסה לעודדו והנה מואר השטח בפצצת-תאורה, ומקלעי האויב מגבעה 100 פותחים באש מדויקת איומה לעברנו. יעקוב נפגע מצרור נוסף ואילו אני נחלצתי בנס. חמתי בערה להשחית. החלטתי לחסל אותם מקלעים ארורים. חזרתי אל המחלקה; ריכזתי את כל כלי-הנשק שבידי, כולל נשק-שלל שנמצא בעמדות — 5 מקלעים, מרגמות ופיאטים — שפעלו באש עקיפה — והפעלתי את כל אלה מול מקלעי האויב. שני לוחמים חסונים התנדבו וירדו — בחיפוי כל אלה — עלימנת לפנות את יעקב ארנון הפצוע. אחד מהם, יצחק אלפאי ממחלקתו של ד"ר הירשער, הצליח לגררו בסופו של דבר לשטח מת; אלא שאז כבר היה מצבו אנוש — מה גם שנפצע פעם נוספת, כתוצאה מאש האויב שהתמידה על אף החיפוי המרוכז והחזק שלנו.

היא שכבה במקצת רק כאשר התנדב אחד מאנשי המחלקה — ודוקא מהבלתי-בולטים שבה — לחסל אחד ממקלעי-הבראץ של האויב בנריקת רימון. הוא רץ עם רימון ביד, השוף לכדורי אויב, זרקו — ושיחק את המקלע. מאז עלתה קרנו.

אש האויב ממשלט 100 שככה לחלוטין מקץ כ-15 דקות נוספות. פלוגה ד', שישבה עד כה בגבעה 103, נקראה בשלב זה על-ידי יוש והופנתה לתפישת גבעה 100.

שרגא גפני מספר: (*)

„נצנוץ פנס נראה במדרון שבין גבעה 113 וגבעה 103.

לא לירות! צעק יוש. הוא שלף מכיסו פנס כיס ומסרו לי.

וזהי פלוגה ד', לך, העביר אותה דרך המוקשים שבין הגדרות, אמר לי, ודאג שיוויו יותר מהר. הם צריכים לקחת את 100.

נטלתי את הפנס, דילגתי מעל תעלת-הקשר ורצתי במדרון גבעה 113 לעבר הנצנוץ המרוחק. גוית בחור משלנו, ויד המחזיקה עדיין במקל-זריקה, שכבה בדרכי. עצרתי להביט בה. מת, סחתי לעצמי, והוספתי לרוץ, מאיר בפנסי. גדר-התיל הדרושי-פועית בלמה אותי. מאחריה התהלכו אנשים רבים.

הי, פלוגה ד'! צעקתי.

(*) על פי ספרו „החבלן הטוב אלכס”.

כאן! כאן! צעק ראשון ההולכים.

בקרבנו, נתגלה לעיני מחנה מפליא: מפקדה הצולע של פלוגה ד' (*) שמעון ארם ומקל-
הטיול שבידו משמש לו כדקר, לסמן בו את המעבר בין המוקשים. מוקשים אלה היו מונחים
גלויים על-פני הקרקע כי החבלנים המצריים לא טרחו כלל לחפרם באדמה.
המצרים ברחו, בואו! צעקתי בשמחה, מתענג על קולי ועל מתיחותם.
אנשי פלוגה ד' החלו רומסים את הגדר. דמויות אפלות, רובים מכודנים מזדקרים לפניו,
קרבנו אלי.

בואו אחרי, הרעתי.

דהרתי במעלה הגבעה והם נחפזים בעקבותי.

בעברנו מעל תעלת-הקשר, בצבצו מתוכה ראשי בחוריה של פלוגה ג'.

מהר, זקנים מחורבנים! צעק איש פלוגה ג' אחד.

השארנו בשבילכם קדחת, צעק שני.

אנשי פלוגה ד' חלפו בדממה ובחיפזון מעל לתעלה, תפושים כנראה להתרגשות שלפני
הסתערות.

פרץ שינולד (חורשתי), מ"מ בפלוגה ד', מספר:

"הפלוגה, שמנתה שתי מחלקות בלבד, היתה ערוכה בגבעה 103 כאשר מחלקה אחת
מהזיקה הדרום-מערבי והשניה — בחלקה הצפון-מזרחי. היא ניתלה קרב-אש עז למדי
עם עמדות האויב בגבעה 113 שעה שפלוגה ג' הסתערה עליו מפני שהשטח בו החזיקה היה
קרוב ביותר לגבעה 113, והעמדות שנתגלו בו היו שטוחות ושימשו להסוואה והטעיה בלבד,
ומכיון שעיקר כוח-האש של האויב היה בנוי מלכתחילה כלפי צפון ומערב — סבלה אבידות,
בתוכם שלושה אנשים ממחלקתי בלבד.

מששככה אש האויב מחז-גיסא, ומשהבחנו באנשי פלוגה ג' — על-פי צעקותיהם והדי
קרב-המגע בגבעה 113 — מאידך-גיסא, הפסקנו את אשנו וחיכינו לשלב הבא: הוא מעברנו אל
גבעה 113, לצורך השלמת כיבוש המתחם וסיוור משלט 100.

בשעה 170030 בערך הגיע שלב זה, ואז ירדתי עם מחלקתי לגיא שבין גבעה 103 וגבעה
113. כאן נתגלה לי שהמחלקה נמצאת בשדה מוקשים, שלאחר מעשה התברר כי רובם לא
היו ערוכים.

לאחר מעבר גדר 113 ויצירת קשר עם סמ"פ ג', התקדמנו ממערב למשלט — דרך
תעלת-קשר שהובילה למזרח לעבר גבעה 100 — תוך-כדי זריקת רימונים. פרט למקרה אחד
לא, נתקלנו בהתנגדות אויב; וגם זה, משנתגלתה, לא נתבטאה אלא בצרור בודד מתת-מקלע.
מקרה אחר שנראה לנו כהתנגדות אויב — התבדה. וזה סיפור המעשה: כ-150 מטר משיא
כיפת 113 ותוך כדי התקדמות בתעלה מזרחה ושלשול רימונים לימין ולשמאל — שמענו לפתע
צעקות בערבית מדרום לנו. קפצתי עם עוד כמה חיילים לעבר המקום ממנו בקעו קולות אלה,
וגילינו אור בוקע מתוך בונקר חשוד. זרקתי לתוכו רימון, ומיד לאחר ההתפוצצות חדרנו לתוכו
פנימה. אראו התגלה לי שאני נמצא בבונקר-מטה, ריק אמנם מאדם, אך שמצוי בו מכשיר-קשר
שהמשיך להשמיע קולות...

מאוכזבים יצאנו החוצה ושוב שמענו קולות בערבית ולאחריהם רעש של רכב וחלי ומנוע.
נשכבנו על הקרקע ופתחנו באש לעבר מקור הרעש, אשר נפסק מיד. לאחר מכן הסתבר לנו
שהיה זה, נושא-בראץ, עמוס חפצים אישיים ונשק, שנעזב ברגע האחרון.

הקולות ששמענו עכשיו באו מאנשי מחלקתו של יושקו (יוסף לוי), שנע עם מחלקתו
במקביל ומדרום לנו וסרק, כמוני, את שטח המתחם בואכה גבולו המזרחי של מוצב 100.
ב-170115 בערך נתקבלה במטה גדוד-1 הידיעה כי הושלם כיבוש מתחם 113-100.
עם התקבל הידיעה כבר היתה תובלת הדרג-הלוחם — עם חומרי-ביצור, כלי-התחפרות ומשקה
חם — מוכנה לצאת ליעדים הכבושים ובכלל זה משלטי הצומת, שלגדוד לא היה קשר עמם.

(*) כזכור, נפצע בפעולת "רושם" מכודר שפגע בירכו.

„האחון הלחוצה אל אפרכסת מכשיר־האלחוט קלטה ברטט את הודעתו של יוש שכיבוש משלט האויב הושלם ושלל רב נפל לידי לוחמינו. השמחה היתה רבה: זו הפעם הראשונה בתולדותינו הסתערו לוחמים — בתוכם רבים מבני הגח"ל שמקריב באו — בצעקות, הורו, ביריה מן המותן ובכידון מוצמד, על אויב מבוצר — ויכלו לו!

עם זאת, משהו עדיין העיב על השמחה — והוא העובדה שלא היה לנו קשר עם פלוגה ב' ולא היה ידוע לנו מה גורלה. ניסיתי לברר עם המפ"ם של פלוגה ג' ופלוגה ד', עמם היה לי קשר, מה גורל הפלוגה; אך אלה לא יכלו לדווח לי אלא על כך שנשמע שאון־קרב מכיוון משלטי הצומת, מבלי שידעו לצייץ במדויק מה פשרו. כיון שכך, ועל דעת מפקד החטיבה שמעון אבידן, שלחתי יחידת ג'יפים של „שועלי־שמשון“ — על־מנת להקים מגע עם פלוגה ב' במשלטי הצומת ועל־מנת לפתוח דרך לאספקת תחמושת, לתגבור ולפינוי פצועים מגבעה 113 ומהצומת בציר הכביש ג'וליס־הצומת. הללו יצאו לדרכם בשעה 170130, הגיעו למרגלות גבעה 103, אך נאלצו לסגת מחמת אש עזה מכיוון משלט הצומת־הצפוני שאליה נתלתה הפגזה ארטילרית של תותחים בני 25 ליטראות שהיתה מדויקת ביותר וכיסתה את ציר־הכביש.

משנתברר לי כי לא ניתן לסמוך על הכביש כנתיב־אספקה, פינוי ותגבור — החלטתי לזרז את פתיחת הציר האחר שתוכנן: הוא דרך־העפר שהובילה מגבעה 105 לגבעה 113, ואשר בהכשרתה ליעודה הוחל עוד בשלבי הקרב הראשונים.

דוד אלפנלג (פלג), קצין־החבלה של גדוד 1, מספר:

„מחלקתי מנתה כ־20 איש והיא פוצלה על־ידי — בהתאם למשימות — לתפקידי חסימה, פריצת גדרות וסילוק מוקשים, באם יתגלו. אני עצמי, ועמי החבלן צביקה נוימן וקבוצת חבלנים מיחידת־ההנדסה החטיבתית, צריכים היינו לבצע את המשימות הבאות, לפי סדר־עדיפות זה:

- לטהר ממוקשים את דרך־העפר גבעה 105־גבעה 113;
 - לפנות את הכביש, מג'וליס בואך משלטי־הצומת;
 - למקש את משלטי־הצומת במקרה שיוחלט לפנותם ולהסתפק בהחזקת גבעה 113 בלבד.
- התחלנו בביצוע המשימה הראשונה בשעה 172230, כמחצית שעה לפני שעת ה"ש, בהוצאת המיקוש שלנו שהונח לפני גבעה 105 על הדרך המובילה לגבעה 113 ושהיה מיקוש נגד־טנקי. משהשלמנו זאת התקדמנו — בעוד הקרב על משלט 113—100 נמשך — על דרך־העפר לגבעה 113, מבלי שגילינו בתחילה מוקשי־אויב כלשהם. העובדה שלא גילינו מוקשים לא גרמה לנו שנוזול במלאכתנו, ועשינוה ביסודיות, כשאנו מובטחים על־ידי קבוצה מאנשי הגדוד בפיקודו של הסייר הגדודי עוזי; עד שלפתע הגיע לעברנו בגי"פ הסמג"ד דוד שנהבי מכיוון 105. הוא צעק לעברנו: „משכו יותר מהר! — יש הרבה פצועים“. התחלנו מתקדמים יותר מהר, כמצווה, ולא נתקלנו במיקוש אלא בטוח של כ־50 מטר מגדרות משלט 113.

עודי בוחן את אחד המוקשים שנתגלו לעיני, והגיע אלי מפקד יחידת ההנדסה המצורפת אלי. הוריתי לו לפרק את המוקשים במהירות; אך הוא נקט בדרך של זהירות־יתר והשיב לי כי „אינו רוצה לנהוג בניגוד לנלמד“. מששמעתי אותו צועק לעבר אנשי להביא שרוי־סימון לכן — החלטתי, לקחת את הענינים בידי, והתחלתי מפרק את המוקשים בעצמי. כלי הרבה טכניקות, כשצביקה נוימן מצטרף אלי למלאכה. הרימונו כ־10 מוקשים, פרצנו את הגדר, ותוך דקות ספורות מצאנו עצמנו בתוך המשלט הכבוש. אמנם נכון הוא שהסתכנו, כשם שנכון הוא שהותרנו מוקשים אחרינו — ואחד ממשרוני הגדוד, שנוהג ע"י נעמן שקולניק, אף עלה עליהם — אך כלום הדקות שהרוחנו ואשר בזכותם אולי נשארו בחיים חלק מפצועי הגדוד, לא היו חשובים יותר?

(*) המוקשים — כפי שהתברר לאחר מעשה — היו מונחים „פרסיונות“ למדי, במרחקים בלתי־קבועים, מתוך לגדר המשלט הפונה אלינו ואף מעברה הפונה לעבר האויב. רובם היו מוקשים נגד־טנקים ומיעוטם נגד־אדם, ולא היו בהם מוקשים ממולכדים.

ב'170230 בערך הגיעה תובלת הדרג-הלוחם לגבעה 113 ובתוכה רכב לפינוי פצועים. דקות ספורות לאחר-מכן הוחל בהעברת הפצועים. (סה"כ הנפגעים הגיע ל-30 איש, ממשב הפלוגה, ביניהם כ-10 הרגים או פצועים קשה שמתו מפציעה. אחוז הפיקוד בתוך כל אלה היה גבוה יחסית: מ"מ, 2 סמלים ו-4 מכ"ם). המ"פ יוש מעיד שהספיק עוד לדבר עם אחד מהם, יעקב ארנון, אשר באילו התנצל על כך שאינו יכול להמשיך, שאל אותו אם רבות האבידות ושמוח לשמוע על השלל הרב שנתפש במשלט — בסרם הוציא נשמתו.

אכן, השלל היה רב ורבי-גוני: רובים, מקלעים, מרגמות, מק"בים, שני תותחים נ"ט בני 6 ליטראות, מכשירי אלחוט, ותחמושת לרוב.

עם תובלת הדרג-הלוחם הגיעו 2 כיתות מק"ב וחלק ממרגמות הגדוד — שתפשו מקומם במערך ההגנה, כאשר המק"בים מוצבים כלפי עיראק-סידן מזה ומשלטי-הצומת ומגידל מזה. כן הגיעו תותחנים נ"ט ממוצא אנגלו-סכסי עם גוקרים, אשר היפנו עד מהרה את התותחים הנ"ט המצריים לעבר האויב, כשחזיתם העיקרית — השטח שבין הצומת ומשטרת עיראק-סידן. ואחרונים-אחרונים תביבים הגיעו מפקדי התצפיות, פרץ ואורי באום, שמשכו עמם — מעשה ראוי לציון — קרטלפון מגבעה 105. יחד עמם הגיעו מפקד הגונדה, בני גרין, והמנצח על הקרב כולו, המגיד יהודה ואלאך — המספר בענין זה את הדברים הבאים:

„עם המכוניות הראשונות של תובלת הדרג-הלוחם עברתי אף אני, עם מכשירי אלחוט, אל גבעה 113. לחצתי את יד מפקד הפלוגה יוש, והוא מסר לי דו"ח ראשוני קצר. הסתבר לי כי לא בחינם ניתנה לו הגבעה — ושכבשונה בדם מיטב הבחורים, מפקדים כטוראים. ואין תימה: בסיירי בגבעה נדהמתי מטיבם המעולה של הביצורים, מעומק החפירות, מריבוי הבונקרים, מן הגדרות, מרוב שוחות-הנשק ומכמות הנשק האבטומטי שהיה מוצב בהן“.

גם מפקד הפלוגה יוש סיפר דבר דומה — ואלה דבריו:

„תוך כדי הצבת כלי-הנשק, ההתארגנות וההתבססות סירתי פעם ופעמיים במתחם. ראיתי את אנשי עוסקים בכל הנחוץ לעשות לאחר כיבוש יעד ועם זאת תוהים על עצמם, איך ביצעו הדבר. לא ראיתי בפניהם צחוק, אך גם לא דמע. בכל שררה רצינות-יתר, ובמיוחד בקרב המפקדים — שעסקו בארגון הכוחות להגנה, לקראת האפשרות שאור היום יביא עמו התקפות נגד. אליבא דאמת, לא חששתי מהתקפות-הנגד ומההכנה המצרית לקראתן — היינו מהפגזה והפצצה — כי סמכתי על טיב החפירות והעמדות שהורישו לנו המצרים, אשר עוררו ממש את התפעלותי. הדבר היחיד לי השתוקקתי היה לישון. אחרי לילות מספר ללא שינה לפני המבצע, וכשלפני פעולת אויב ששוב לא תיתן לישון“.

יוש יכול היה להרשות לעצמו לישון, ואף עשה זאת בבונקר מצרי אותו בחר כבונקר-המטה שלו: ככלות הכל, מילא בהצלחה את חלקו במבצע והביס את הפלוגה המוגברת המצרית שישבה במתחם. לא כן המגיד יהודה ואלאך, אשר מצבה של פלוגה ב' — שנלחמה במשלטי הצומת — הדאיג אותו ביותר.

(תיאור ההתקפה על משלטי הצומת — יתפרסם באחת החוברות הקרובות).

